HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[1] וחי אחיך עמך אהדר ליה כי היכי דניחי (א) ורבי יוחנן האי וחי אחיך עמך מאי עביד ליה מבעי ליה לכדתניא שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים אם שותין שניהם מתים ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו עד שבא ר׳ עקיבא ולימד וחי אחיך עמך (א) חייך קודמים לחיי חבירך מיתיבי (ב) [א] הניח להם אביהם מעות של רבית אע״פ שיודעים שהן של רבית אינן חייבין להחזירן (ב) הא אביהן חייב להחזיר בדין הוא דאבוהון נמי לא מיחייב להחזיר ואיידי דקא (ג) בעי למתני סיפא (ד) [ב] הניח להן אביהם פרה וטלית וכל דבר המסוים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם תני נמי רישא בדידהו והני מפני כבוד אביהם מי מיחייבי קרי כאן [2] ונשיא בעמך לא תאר (ה) בעושה מעשה עמך כדאמר (ו) ר׳ פנחס משמיה (ז) דרבא בשעשה תשובה הכא נמי [ג] בשעשה תשובה אי עשה תשובה מאי בעי גביה [ד] שלא הספיק להחזיר עד שמת (ח) מיתיבי הגזלנין ומלוי רבית אע״פ שגבו מחזירין גזלנין מאי אע״פ שגבו איכא אי גזול גזול אי לא גזול גזלנין קרית להו אלא אימא גזלנין (ג) מאי ניהו מלוי רבית אע״פ שגבו מחזירין תנאי היא דתניא רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב [ה] פוטרין את המלוה ואת הערב מפני שיש בהן קום עשה מאי קום עשה לאו משום דאמרינן להו קומו אהדורו מכלל דתנא קמא סבר לאו בני אהדורי נינהו לא מאי קום עשה לקרוע שטרא מאי קסבר אי קסבר (ט) שטר העומד לגבות כגבוי דמי (ד) והא עבדו איסורייהו ואי לאו כגבוי דמי הא לא עבוד ולא כלום לעולם קסבר שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי והא קא משמע לן דשומא מילתא היא הכי נמי מסתברא דתנן (י) ואלו עוברים בלא תעשה המלוה והלוה הערב והעדים בשלמא כולהו עבוד מעשה אלא עדים מאי עבוד אלא לאו שמע מינה דשומא מילתא היא ש״מ אמר רב ספרא כל שאילו בדיניהם מוציאים מלוה למלוה בדינינו מחזירין ממלוה ללוה כל שאילו בדיניהם אין מוציאין מלוה למלוה בדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה א״ל אביי לרב יוסף וכללא הוא והרי סאה בסאה דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה ובדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה אמר ליה אינהו בתורת פקדון אתא לידיה (ל) א״ל רבינא לרב אשי והרי משכנתא בלא נכייתא דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה ובדינינו

ובדינינו

וחי אחיך עמך. רישיה דקרא ברבית קאי אל תקח מאתו וגו׳: **אם ישתו שניהם ימותו.** בלמא שאין מספיק לשניהם: **ואם ישתה האחד מגיע לישוב.** וימלא מים: **עמך.** חייך קודמין: **אינהו הוא דאין חייבין להחזיר.** כדתרלה (י) רבה בהגזל בתרא (ב״ק דף קיב.) וחי אחיך עמך לדידיה הוא דאזהריה רחמנא אהדר ליה דניחי בהדך דסיפיה דקרא ארישיה קאי אל תקח ואם לקחת החזר אבל לבריה לא אזהר: **בדין הוא כו׳.** כרבי יוחנן דהאי וחי אחיך לכדר״ע: **המסוים.** שניכר שהוא (כ) גזל ואביהם נזכר בה לקלון: דר׳ פנחס בסוף חומר בקודש (חגיגה דף כו.): **גזלנין קרית להו.** בתמיה: **פוטרין את המלוה ואת הערב.** מן לא תעשה ומלקות: **מפני שיש בהן קום עשה.** והוה ליה לאו הניתק לעשה: **קומו אהדורו.** מה שגביתם. וזהו נתקו לעשה כדאמרינן אל תקח ואם לקחת החזר וחי אחיך: **לאו בני אהדורי נינהו.** וחי אחיך לכדר״ע: **לא.** לעולם אימא לך אם גבה דברי הכל אינו מתוקן בחזרה מן המלקות דאין כאן ניתק לעשה והאי דתני פוטרין בשלא גבו דהתם לא הואי אלא שומא בעלמא ששמו עליו נשך על ידי תנאי ואתו רבי נחמיה ור׳ אלעזר למימר דלא תשימון עליו נשך דקאמר רחמנא לאו אשומא גרידתא קפיד אלא אשומא הבאה לידי גיבוי וכל כמה שלא גבו איכא קום עשה לקרועי שטרא. והשתא קפריך ואזיל לפרושי שינויא מאי קסבר כו׳: **כגבוי דמי.** שהרי שיעבד לו קרקעותיו על הקרן ועל הרבית: **עבדו לאיסורייהו.** וקריעתו הויא השבתו ואם גבו נמי הוו מיחייבי ליה לאהדורי: **לא עבד כלום.** ומאן פליג עלייהו: **לעולם לאו כגבוי דמי.** ואשומא גרידתא מחייב ליה תנא קמא: **דתנן כו׳.** ואי אמרת לא מחייבי עד דגבו בשלמא כולהו עבדי מעשה בגבייתו מלוה גובה מן הערב והערב מן הלוה הלוה נתן ביד המלוה ועבר בלא תשיך (דברים כג) אלא עדים מאי עבוד: **אלא לאו משום שומא.** הלכך מלוה וערב נמי מתחילתן חייבין משום שומא: **בדיניהם.** של אומות שלא נאסר להם רבית: **מוציאין מן הלוה למלוה.** אם אין לו משכון ע״י תנאי שביניהם כגון רבית קצוצה: **בדינינו.** אם גבה מחזירין לו כר׳ אלעזר. ולקמיה פריך ליה אבק רבית דבדיניהם מוציאין ובדינינו אין מחזירין: **כל שבדיניהם אין מוציאין.** מפרש לקמן: **ובדינינו אין מחזירין.** את העודף ביוקר שהוקירו החטים בשעת תשלומין דהא אבק רבית הוא: **אינהו בתורת פקדון אתו לידיה.** אינהו כי מגבו סאה בסאה מן הלוה למלוה לאו בתורת רבית קא מגבו ליה אלא בתורת פקדון הוא בעיניהם דהא סאה מסר לו בידו וכי אמר רב ספרא למילתיה הכי אמרה כל שבדיניהם מוציאין בתורת רבית בדינינו מחזירין: **משכנתא בלא נכייתא.** מלוה מעות על הכרם ואוכל את הפירות ואינו פוסק לנכות לו מן החוב כלום בשביל אכילתו ואוכל בתורת רבית: **דבדיניהם מוציאין.** אם אכל הלוה הפירות משמשכנה:

ובדינינו

אי עשה תשובה מאי בעי גביה. למ״ד רבית קצוצה יוצאה בדיינין פריך שפיר דהיה לו להחזיר ואפילו למאן דאמר אינה יוצאה מ״מ הוה לו להחזיר משום לעז ובושת וכיון דלא חשש גם בניו אין להם לחוש לכבודו: **גזלן מאי אע״פ שגבו איכא.** וא״ת דאף על פי שגבו משום מלוה ברבית נקטי׳ וי״ל דא״כ גזלנין למאי תננהו פשיטא דמחזיר להכי איצטריך ליה לשנויי הגזלנין מאי ניהו מלוי ברבית:

תנאי היא. וא״ת דבהגוזל (ב״ק דף לד:) משני דמחזירין לצאת ידי שמים ואמאי לא משני נמי הכא הכי והתם נמי אמאי לא משני תנאי היא כדמשני הכא וי״ל דהכא קאמר אליבא דר׳ יוחנן ולדידיה דאמר אינה יוצאה בדיינין אף לצאת ידי שמים אינו צריך להחזיר ולכך לא מצי לשנויי הכא אלא תנאי היא וסוגיא דהתם אתי כההוא תנא דאית ליה יוצאה בדיינין דפריך אההיא ברייתא דסברה דמן התורה מחזירין אלא משום מעשה שהיה תקנו דאין מחזירין ופריך מהך ברייתא דהויא לאחר התקנה ותנאי דהכא נחלקו אם יוצאה בדיינין מן התורה ודלא [א] כפי׳ ריב״ן דפירש לעיל למורא ניתן שיש לו להחזיר מיראת שמים ולא להשבון על פי בית דין:

לא מאי קום עשה לקרועי שטרא. פרש״י וכולהו סבירא להו כוותיה דר׳ יוחנן דאי גבו אין מחזירין דתו ליכא קום עשה לאהדורי רבית ופלוגתייהו בשלא גבו וקשה דמעיקרא פריך אדר׳ יוחנן ומשני תנאי היא ופלוגתייהו ברבי יוחנן ודחי דכולהו סבירא להו כוותיה כל שכן דאמר ליה שפיר טפי וי״ל דמעיקרא ודאי סבר דפליגי בלאו דואל תקח מאתו נשך ופליגי ברבי יוחנן ורבי אלעזר ומסיק דכולהו אית להו דר׳ אלעזר ולא נקי אלאו דאל תקח משום דניתק לעשה הוא בהשבה אבל פליגי בלאו דלא תשימון והיכא דלא גבה עדיין הרבית דת״ק סבר מיד כשנכתב השטר נגמרה השומא והוי כאילו גבה כבר ואין עוד תקנה לתקן הלאו דלא תשימון ור׳ נחמיה ורבי אלעזר [ב״י] סברי לאו דשומא מתלא תלי וקאי שאם יקרע השטר קודם שיגבה פטור והמקשה לא הבין יפה טעמו ופריך אי כגבוי דמי כו׳ ואי לאו כגבוי דמי אמאי חייב לרבנן ומשני לאו כגבוי דמי וטעמייהו דרבנן דסברי משעת כתיבה נגמרה השומא וא״ת והיכי ס״ד מעיקרא דפליגי באל תקח הא אמרינן לקמן (דף עה:) דערב אינו עובר אלא משום לא תשימון בלבד וי״ל דהיינו כשהערב לא קבל רבית מן הלוה אבל הכא שהערב קבל רבית מן הלוה ונתנו למלוה לכך חייב גם משום אל תקח לת״ק ואם תאמר ואמאי לא דחי דכולהו סבירא להו כר׳ אלעזר ופליגי אי חייב על לאו הניתק לעשה אי לאו וי״ל (מ) (דהכא) הלכה דפטור ועוד דבריש תמורה (דף ד:) פי׳ דלכ״ע פטור:

אינהו בתורת פקדון אתא לידיה. דאמר (לקמן דף סג:) מי קדחו חטין באכלבאי כמו כן הייתי שומרם בבית ומוכרם ביוקר:

לקח

עין משפט נר מצוה

טו א ב ג ד מיי׳ פ״ד מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ד סמג לאוין קצג טוש״ע י״ד סי׳ קסא סעי׳ ו:

טז ה מיי׳ שם הל׳ ג סמג שם:

יז ו מיי׳ שם הלכה ב וסמג שם טוש״ע שם סי׳ קס סעי׳ א:

תורה אור השלם

1 אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ: ויקרא כה לו

2 אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל וְנָשִׂיא בְעַמְּךָ לֹא תָאֹר: שמות כב כז

מוסף רש״י

אין חייבין להחזירן. דכתיב והשיב את הגזלה אשר גזל והני לא גזול מידי, דקנינהו בשינוי רשות, וקסבר רשות יורש כרשות לוקח דמי (ב״ק צד:). **וכל דבר המסוים.** דבר הניכר לרבים זו היא שגזל פלוני והניחה ליורשיו (שם). **בעושה מעשה עמך.** וזה לא עשה מעשה עמו ואין חייבין בכבודו (שם). **ומאי ניהו מלוי רבית אע״פ שגבו מחזירין.** וכ״ש לא גבו דמקרעינא שטרא (שם).

מסורת הש״ם

א) [עי׳ תוס׳ ע״ז ו. ד״ה והשתא], ב) ב״ק לד: קיב. [תוס׳ ספ״ה], ג) [שבת ל. וש״נ], ד) ב״ק לד:, ה) ג״ז שם סנהדרין פה. יבמות כב: [לעיל מח: ב״ב ד. מכות ח:], ו) ג״ז שם חגיגה כו., ז) [ביבמות איתא דרב פפא ובחגיגה איתא דרב ובסנהדרין ובב״ק איתא כדאמר רב פנחס בשעשה], ח) [ב״ק לד:], ט) [יבמות לח: וש״נ], י) [לקמן עה:], כ) [לפנינו איתא רבא], ל) פי׳ וע״י רבית באה לידו. רש״ל, מ) [נ״ל דהכי],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ כי היכי דניחי בהדך ור׳ יוחנן: (ב) שם אינן חייבין להחזירן אינהו הוא דאין חייבין להחזיר הא אבוהון חייב להחזיר: (ג) שם ומאי ניהו: (ד) שם כגבוי דמי הא כצ״ל ואות ו׳ נמחק:

גליון הש״ס

גמ׳ א״ל רבינא לרב אשי. עיין לקמן סז ע״א תוס׳ ד״ה פירי ודף סד ע״ב תוס׳ ד״ה ולא ודף קיד ע״ב ברש״י ד״ה מאי קאמר:

הגהות הגר״א

[א] תוס׳ ד״ה תנאי. כפי׳ ריב״ן כו׳. נ״ב וכ״פ נ״י אבל הרשב״א כתב כתוס׳ (ועמ״ש רבינו ביו״ד סי׳ קס״א ס״ק ז׳):